

MODERN BİLİMLERİN ORTAYA ÇIKIŞININ SOSYOLOJİK ARKA PLANI*

Korkut TUNA**

Modern bilimlerin ortaya çıkışı veya bilimsel devrimler konusu; günümüzdeki meselelerinin ele alınmasında, tanınmasında ve açıklanmasında hâlâ önemli bir yer tutmaktadır. Gelişme konusunda bilimlere; özellikle de modern bilimlere, ortaya çıkış koşullarından başlayarak taşıdıkları niteliklere kadar bir çok sürecin başlatıcısı olma özelliği bahsetme, salt bilimin evrimine ve kazandığı yeni özelliklere dayanarak, onu olup bitenlerin bir numaralı nedeni sayma, günümüz düşünce biçiminin vazgeçilmez niteliklerinden biri gibi gözükmektedir.

Böyle bir anlayışın nedenlerine eğilecek olursak şunları söylemek mümkündür: Günümüzde düşünce ve özellikle değerlendirme biçimimizi tayin eden değişme olayı/ fikri, belki de değişmeye olan tutku; sadece değişmenin önemli kabul edilip nedenlerinin açıklanmak istenmesi yanında, tartışma dışı tutulmak istenilen bazı önkabullerin de ileri sürülmesine yol açmaktadır.

Batı dünyası; tarihî süreçte, içine kapandığı dönemlerin etkili olan tarihî/toplumsal koşulların tayin ediciliğinden kurtulup, kendisinin tayin edici bir konuma gelmesinde; gerek bu durumu hazırlayan gerekse buna bağlı olarak oluşan sürecin ortaya konması, açıklanması ve nihayet bu sürecin tek ve kaçınılmaz bir süreç olarak başkalarına da kabul ettirilmesinde belli dayanaklara ihtiyaç duymuştur.

* Bu çalışma, 27-28 Haziran 2003 tarihleri arasında Assos (Behramkale) 'de gerçekleştirilen "Bilim Tarihi, Felsefesi ve Sosyolojisi Çalışma Grubu" nun düzenlediği 1. Ulusal Sempozyum'da tebliğ olarak sunulmuştur.

** Prof. Dr., İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

Daima dünya çapında oluşan ve sürüp giden ilişkilerin bir sonucu olarak toplumlarda yaşanan içe kapanma ve egemen olma halleri; bazı durumlarda, özellikle tarihî/toplumsal verilerin dışındaki bazı ölçütlere baş vurularak açıklanmak istenmiş, sonuçta var olan, başka bir deyişle yaşanmış olan tarihî/toplumsal süreç belli açılardan dönemlendirmelere tabi tutularak, kurulmak istenen ele alış ya da açıklama biçimi desteklenmek istenmiştir.

Mesele bir yanıyla, batının içine düştüğü ve kendi ifadeleri ile betimledikleri 'karanlık çağ'dan kurtuluş biçiminin, önce kendilerince sonra herkesçe kabul edilebilir ve desteklenebilir bir biçimde açıklanabilmesidir. Meseleye sosyolojik açıdan baktığımızda, bu süreci açıklamak için öne çıkarılan unsurlar ve bunlara dayanılarak aşamalandırılan süreçler; açıklanması istenilen olayların taşıdıkları açıklama güçlüklerine bağlı olarak, salt ele alınan konularla sınırlı tutulan bir açıklama girişimi olarak kalmamış, giderek tüm toplumlarca uyulması gereken koşullar ve kaçınılmaz süreçler olarak da yansımış veya yansıtılmıştır.

Özellikle Batı toplumlarının dünya üzerindeki artan etkilerinin netleştiği ve günümüzde geçerli olan egemenlik ilişkilerin yerleşmeye başladığı 19. yüzyıla gelen çizginin değişik açılardan ele alınıp belirttiğim şekilde, ama daha çok düşünce zemininde, vurgulanmasında batı felsefelerine düşen önemli görevler olmuştur. Batı felsefelerinin batının karşılaştığı yeni dönüşümleri açıklamada önemli görevler üstlendiği, meselenin ilk baştaki en karmaşık boyutu olan kavramlaştırmayı ve dönemlendirmeyi halletmeye çalıştığını söyleyebiliriz.

Burada da 'karanlık çağ' betimlemesine karşı anlam kazanan 'aydınlanma çağı' ve bu süreç içinde ortaya çıkan dönüşümleri açıklamada, özellikle insan aklına ama sonra insaniliğinden sıyrılmış evrensel bir akla olan inanç; sosyolojik açıdan yaklaştığımızda, toplumlarla ilgili meselelerin ele alınmadığı veya ele alınsa bile dile getirilemediği süreçlerin oluşturulmasına ve giderek kabul gören belli bir tarz açıklama biçimi ile tartışma dışı kalmalarına bir şekilde yol açmış bulunmaktadır.

Daha somut bir değerlendirme olarak görebileceğimiz ama uygulanış biçiminde yukarıda işaret etmeye çalıştığımız tarzın dışında kalmayan diğer değerlendirmeler de evrensel akıl gibi ana tayin edici bazı niteliklere bürünmüş gözükmektedir. Toplumsal süreç içinde neden ve sonucun yerlerinin değişmesine yol açan, bir tür tartışmasız önkabul halini alan bu tarz akıl

yürütmelerin değerlendirmelerde etkili olduğu ve günümüzde dahi düşüncemizi belli ölçüde tayin ettiği açıktır.

Bu tarz ele alışların yine sosyolojik açıdan ortaya koyduğu sakınca, ele alınan meselenin biraz olup bitenden bağımsız olarak ve onun dışında temellendirilmeye çalışılmasında ortaya çıkmaktadır. Gerçi bilimsel çalışmalarda belli bir sınırlama ve soyutlama konunun araştırılmasında kaçınılmaz gerekler olarak karşımızda bulunsa bile bu tür değerlendirmeler bir yanda toplum olaylarını ihmal eden bir tarz içinde oluşturulurken sonuçlarının genel geçerliği ve buna bağlı olarak başka platformlarda kullanılmaya hazır hale getirilmeleri, böylelikle işin başta siyasî olmak üzere değişik boyutlarının ortaya çıkması üzerinde durulması gereken özellikler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Batıdaki dönüşümü açıklama çabaları karşısında daha çok felsefî kökenli olan bu tarzı, açıklama girişimlerini etkileme ve farklı alanlarda kullanıma hazır hale getirme konusunda bir başka örnek olarak 'Modern Bilimler'le ilgili değerlendirmeler ve bilimsel bilgiye yapılan özel vurgularda ortaya çıkmaktadır.

Modern bilimlerin ortaya çıkışının nedenlerinin açıklanmasından başlayarak bu yeni tarza yüklenen özel anlamlar göz önüne alındığı zaman ortaya çıkan "unsurlardan birine veya bir kaçına toplum olaylarından ve diğer tarihî süreçlerden bağımsız ve bunlardan soyutlanmış bir anlam ve görev"¹ yüklenmesi veya neredeyse ilkokuldan başlayarak bize bu kadarı ile anlatılmış olması dikkatleri çekmektedir.

Meseleye bu boyutu ile baktığımız zaman gerek aydınlar olarak gerekse toplum olarak karşılaştığımız durum " bir tarihî/toplumsal süreci bütün gerçekliğinden soyutlanmış, somut olayları ihmal edilmiş bir biçimde bütün içindeki bazı unsurlara öncelik ve tek tayin edicilik bahşetmek, daha doğru bir deyişle bu konu ile uğraşanların mutlak ve genel geçerlilik iddiası ile önümüze sürdükleri, üzerine gidildiğinde ise bir varsayım masumiyetine bürünen bilgilerin kabul edilmesi söz konusudur".

Modern bilimlerin ortaya çıkışı ve toplum hayatında etkilerinin görünmesiyle, daha doğrusu dönüşümün/değişimin kendisini göstermesi ve nedeninin bilimselliğe bağlanması ile birlikte "bilimsellik iddiasındaki bu açıklamaların birer büyü, gizemli hatta kutsal bir gerçeklik olarak kabul"

¹ Tuna, Korkut, *Yeniden Sosyoloji*, (İstanbul: Karakutu Yay., 2002), s. 200.

edildiğini ve bu sözlerin ne kadar çok tekrar edilirse o kadar gerçekleşeceğine inanıldığını söylemek mümkündür.

“Konuya dönüp meseleye geniş ölçekle baktığımız zaman iki yan ortaya çıkmaktadır. Anlatılanların bir yanını batıda olup bitenlerin kendilerince açıklanması; değişimin, onlara göre (değer yargısı yüklenmiş kavramlarla) gelişimin, ilerlemenin nasıl olduğunu aşamalarla gösterilirken, kendi içlerinde taşıdıkları hangi güçlerin bu gelişmeye yol açtığı ve bu sürecin aşamalandırılması oluşturulurken; diğer yanını ise, bu sürecin dışında kalmış toplumların niye bu yola giremedikleri, eksiklikleri ve neler yapmaları gerektiği oluşturacaktır.

Başka bir deyişle bilimsellik söylemi altında geri kalmış sayılan yapılarının nasıl çağdaştırılmaları gerektiği ve bunun yolları üzerinde durulacaktır. Buna ilave olarak da batı-dışı toplumların, batının sahiplendiği ve kendi çizgisinin evrensel olduğunu iddia ettiği bu dünyadaki olaylara göre kendilerini tanıma ve tanımlama biçimlerini göstererek bunun için bazı kavramlar da ödünç vereceklerdir.

Bilimselliğin açıklayıcı olarak mevcut tarih/toplumsal olaylar örgüsünün önüne niçin çıkartılmış olduğu konusunda şunları söylememiz mümkündür: Her şeyden önce konunun birinci yanı olan batının kendisini açıklamada bazı güçlükleri vardır. 19. yüzyıla gelindiğinde batının varmış olduğu yerin değişik açılardan değerlendirilmeye çalışıldığını, buraya nereden ve nasıl geldiğini belirten çalışmaların yaygınlaştığını bilmekteyiz. Hepimize anlatıldığı gibi batı tarihinin dönemlendirilmesi arasına sıkışmış olay ve evreler sonucunda özellikle Orta çağ denilen karanlık dönem aşılarak günümüzün aydınlıklarına ulaşıldığı üzerinde en çok durulan konulardan biri olmuştur.”²

Batının her alanda temellendirmeye çalıştığı asıl değişme ve değer yargılı şekliyle ilerleme burada ortaya çıkmakta ve işin can alıcı yanının oluşturmaktadır. Konunun açıklanmasındaki güçlükler yeni bir bilimin ortaya çıkışına izin verecek boyuttadır. Sosyoloji -kısa süre de olsa- batıda yaşanan böyle bir tıkanmışlığın ürünüdür. Ama sosyolojilerin ve değişik sosyologların varlığı konu üzerinde bir uyuşmanın olmadığını da göstermektedir.

² A.g.e., s. 201-202.

Böyle bir ortamda üzerinde uzlaşma sağlanmış bir çerçevede, başka bir deyişle bilim tarihlerinde ve felsefede işin toplumsal tortularında ayıklanmış yanları ile pür biçimde ilgilenirken modern bilimlerin ortaya çıkışına verilen özel yer de anlamına kavuşmaktadır.

“İşte Batı'nın gelişme sürecinin ve varmış olduğu yerin açıklanmasında, değişime çerçevesine sağlanan dikensiz gül bahçelerinden bir tanesi de; konuların, bilimlerin gelişmesi ve modern bilimlerin katkısı doğrultusunda ele alınmak istenmesinde ortaya çıkmaktadır.

Meseleye bilimlerde ortaya çıkan gelişme açısından ileri sürülenler doğrultusunda bakacak olursak; Batı'da, bu sürecin açıklanması için bir kaç koldan çalışıldığını söyleyebiliriz.”

Modern bilimlerin ortaya çıkışı konusunda, yukarıda belirttiğimiz nedenlere bağlı olarak, Antik Yunan'da ortaya çıkan ve batılı bilim tarihçilerince 'pür bilim' olarak kabul edilen batı bilimselliğinin, orta çağda kesintiye uğrayarak en azından bugün sürdürülen anlayışın dışında bir bilimsellik anlayışının geçerli oluşu, üzerinde en çok durulan bir açıklama biçimi olarak karşımızdadır.

Daha sonra aynı mantık çerçevesinde, batlıların bilim olarak tanıdıkları Yunan biliminin tekrar canlanarak bugün modern bilimler olarak tanıdığımız tarzın başlangıcını, bir manada yeniden doğuşu sağladığı ileri sürülerek günümüze gelen çizgi ortaya konmaya çalışılacaktır.

Modern bilimlerin ortaya çıkışının toplumsal unsurların pek söz konusu edilmediği bir biçimde bu şekilde ele alınması, modern bilimlere ortaya çıkaran zihniyet değişikliğine yol açan dönüşümün bu şekilde ele alınışı, meselenin sadece Batı Avrupa'nın taşıdığı özelliklere bağlı olduğu ve buradan dünyaya yayıldığı şeklinde bir açıklama üzerinde ittifak oluşturacaktır.

Bu doğrultuda modern bilimlere ve bilimsel düşüncüyü tanımlayan özelliklerin ise özgür düşünce, tarafsız olma gibi niteliklerden sıyrılarak batıya, Hıristiyanlığa atfedilen özelliklere kavuşması dikkat çekecektir.

Batının kurtulmak istediği Orta Çağ'ını hiç yaşanmamış sayarak kendisini Antik Yunan düşüncesine bağlamak istemesi ve karanlık çağından kurtuluşu sağlayan nedenlerin başına eski Yunan'ı koymak ve onun biricik kabul edilen bilimselliğine kavuşmak söz konusu ise burada üzerinde durulması gereken yan adı geçen bilimselliğin hiç de yeni bir şey olmadığıdır.

Sadece eskinin keşfi modern bilimlerin ortaya çıkışını, her şeyiyle sadece batıya ait olduğunu vurgulanması yanında bu konuda ileri sürülen fikirlerin daha çok batının dönüşümünü sınırlı bir çerçevede içinde çalışmasından ibaret görünmektedir.

Bu konuda birkaç örnek verilecek olursa başta Sharma Weber'i hatırlatan bir biçimde "Modern Batı bilimi yapısı ve içeriği gereği özünde evrenseldir. Batı kültürleri, bilimsel yönüyle, şu özellikleri ile belirirler: objektiflik, akılcılık, kişisel olmama; hıza inanmak ve seri üretim olarak maddî; serbest girişim ve yarışma, ciddi çalışma, bürokratik örgütlenme, tasarruf ve bunun sermaye olarak tekrar yatırımı açısından kapitalisttir"³.

Bu açıklamaya ilave olarak diğer bir değerlendirmede ise "bilim aşağı yukarı her yerde doğmasına rağmen, ancak bizim hristiyan kültürümüz içinde modern biçimiyle gelişti. Yapmak için bilmek, etkili olmak için bilmek 'bizim Batılı bilimimizin' ulaşmak istediği nokta budur"⁴.

Bir başka açıdan değerlendirmeye bakacak olursak "doğa biliminin gelişmesi Batı uygarlığının egemen niteliğidir... Modern bilimle karşılaştırıldığı takdirde kapitalizm, millî devlet, sanat ve edebiyat, hristiyanlık ve demokrasi geçmişi devamlı değişme dolu, geleceği belirsizliğin karanlığı yüklü mahallî özellikler olarak belirlemektedir. Batı uygarlığının bu temellerinin her biri bilimin gelişmesine katkı sağlamaktadır."⁵

Görüldüğü gibi bilimselliğe atfedilen özelliklerden çıkartılan kavramlarla Batının kendi dönüşümünü açıklamaya çalıştığı, vurgulamak istediği ayrıcalıklarını ve farklarını bu zemin üzerinde temellendirmeye çalıştığı ve buradan Batı dışı toplumlara yapılması gerekenleri anlattığı anlaşılmaktadır.

Modern bilimlerin ortaya çıkışı ile ilgili daha somut olaylara dayandırılan açıklamalarda ise coğrafya, astronomi, haritacılık, denizcilik gibi konuların öne çıktığı görülmektedir. Batı toplumlarının Avrupa dışına açılmaları sırasında karşılaştıkları ve çözmeye başarısını gösterdikleri bir dizi güçlük sonucunda elde

³ Sharma, O. P., Etude de Cas: La Science et la Technique et les Changements Socio-culturels dans l'Inde Rural in *La Science et la Diversité des Cultures*, P.U.F./Unesco, 1974. "Colloque International Organisé par l'Unesco à Paris, en Septembre 1971, sur le thème: Culture et Science; la Diversité des Cultures et Universalité de la Science et de la Technologie", s. 158-159.

⁴ Chauvin, Remy. *Des Sevants / Pourquoi Faire ? Pour une Sociologie de la Science*, Payot, 1981, s. 17.

⁵ Rupert A. Hall, *The Scientific Revolution*, Londra, s. 367'den nkl. Gusdorf, Georges. *Les Sciences Humaines et La Pensée Occidentale, I. De l'histoire des Sciences à l'histoire de la Pensée*, 1966, s. 36. Ayrıca bkz. : Tuna, Korkut, *Batılı Bilginin Eleştirisi Üzerine*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2000), s. 68.

edilen buluş ve oluşturulan uygulamaların varlığı sosyolojik açıdan daha anlamlı gözükmektedir.

Modern bilimler Batı'nın dünyaya yayılması sırasında geçerli olan tarzın ortaya çıkmasını sağlamakla kalmamış, uygulanması ile ilgili olarak bir dizi araç/gerecin de yayılmasını ve Batılı tarzın Batı dışına yerleşmesini de sağlamışlardır.

Modern bilimleri temellendirmek için ortaya atılan açıklamalar toplumdan bağımsız bir bilim anlayışını temellendirmektedir. Evet Rönesans ile birlikte Batı'da önemli değişmelerin ortaya çıkması, bu durumun her alanda görüldüğü gibi bilgi alanında da kendisini göstermesi bilinmektedir. Ama sadece bilgi konusunda, Rönesans'ın çıkış nedenleri arasında sayılan eskinin keşfini ortaya sürülmesi kabul edilemez.

Mevcut bilgi ve bilim kadrolarının yeterli olmadığı ve kurulmakta olan yeni ilişkileri destekleyecek yeni bilgilere ihtiyaç duyulduğu bir ortamda; geçmiş yunan bilgisinin keşfedilmesi gerekçesi yerine, girilen çabalara bağlı olarak elde edilen yeni verilerin sistemleştirilmesinin modern bilimler olarak anlaşılması bizce daha geçerli bir açıklama olarak gözükmektedir.

Başka türlü söyleyecek olursak; bütün bu gelişmelerin altında, Batı'nın Batı-dışı ülkelerle olan/kurulan ilişkileri yatmakta ve bu ilişkilerin ortaya koyduğu meselelerin bilimsel çözümleri –ki çözümlerden bir tanesi- ortaya çıkarırken, aynı zamanda bu çabaların yükselen kapitalizmin emrine ve denetimine girdiğini de göstermektedir.

Batı'da kapitalist ilişkilere bağlı olarak ortaya çıkan dönüşümlerin açıklanmasında Weber'in 'rationalisation' kavramına önem verdiği bilinmektedir. Bu doğrultuda Habermas toplumun büyüyen akılcılığının teknik ve bilimsel ilerlemenin kurumsallaşmasına bağlı olduğunu ileri sürmektedir.

Akla, aklileşmeye dayanmakla birlikte toplumsal boyutun ihmal edilmemesi gerektiğini çıkardığımız bu ifadenin ışığında meseleye baktığımızda Tenbruck'un şu ifadesi ile karşılaşılır: "Sosyolojik açıdan birbirleriyle devamlı şekilde ilişkide bulunan üyelerden oluşan bir bilimsel topluluk olduğu takdirde ve bu topluluğun sosyal açıdan yaşayabilmesi ve etkin olabilmesi için bir müşteri grubuna, yani yönelebileceği, bilimsel buluşlarını kullanacak ve uygulayacak; bunun karşılığını ödeyebilecek ve ödüllendirecek kimselere ihtiyacı" vardır. "Böylelikle bilimin sonraki gelişmesi kurumsal ilişkiler ağıyla

yoğunlaşır ve bilim topluma bağlanır... ve bilim kurumsal ilişkiler ağıyla ilgili müşterileri bilimsel buluşlarla devamlı besleyerek bir yetkinliğe ulaşır.⁶ Ayrıca bilim soyut bir biçimde var olmayıp, bilim adamlarının da dahil oldukları belli sosyal durum içinde ancak somut bir varlık kazanır.”⁷

Modern bilimlerin ortaya çıkışlarının açıklanmasında geçerli olan ve kabul gören yaklaşımların yerini bu tür toplumsal olaylar ve buna bağlı dönüşümler söz konusu edildiği zaman başka unsurların da mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

Bunlardan biri modern bilimlere duyulan güven ve inanca rağmen (her ne kadar çevre kirliliği ve atom bombasının günahı da bilimlere yüklenmiş olsa da) önlerinin sanıldığı ve anlatıldığı gibi açık olmadığı görülecektir.

Modern bilimlerine batı dışına yayılmasında insan hakları, özgürlük gibi temaların işlenmesine rağmen gerek batı içinde gerekse batı dışı toplumlarda ‘kitleler’ sorunu ile karşılaşıldığı bilinmektedir. Başta akıl olmak üzere sayılan özellikleri ile kendiliğinden ve tartışmasız bir şekilde kabul göreceği ve yayılacağı beklenen bilimin, oluşan yeni düzene karşı duyulan kuşku ve memnuniyetsizlikten payını aldığı görülecektir.

Kapitalist ilişkilere bağlı olarak oluşan yeni toplum düzeni batıda eski düzene bağlı olarak hayatlarını sürdüren kimseleri mağdur duruma düşme ve yeni düzenden yeterince pay alamamaları üzerine gösterdikleri dirençten, bu yeni düzenin yaratıcısı olarak öne çıkarılan modern bilimlerin de pay alması, bu bilimlerin özgürleştirici ve uygarlaştırıcı olarak tanımlanmalarının yeterli olmadığını gösterecektir.

Kurulan yeni batı düzeninin ayakta kalmasını sağlayacak dayanakların batı dışı toplumlara yaygınlaştırılması sırasında karşılaşılan güçlükler modern batı biliminin yayılması sırasında karşılaştığı güçlüklerle birlikte değerlendirilmelidir. Batı yayılmacılığına karşı gösterilen direnç bu ülkelerin cahilliğine verilecek ve bu direncin kırılmasında bilime iş düştüğü üzerinde durulacaktır.

⁶ Tenbruck, F. H. Au Temps Présent dans les Pays Industrialisés in *La Science et la Diversité des Cultures*, P.U.F./Unesco, 1974. “Colloque International Organisé par l’Unesco à Paris, en Septembre 1971, sur le thème: Culture et Science; la Diversité des Cultures et Universalité de la Science et de la Technologie”, s. 86.

⁷ Liminaire in *La Science et la Diversité des Cultures*, P.U.F./Unesco, 1974. “Colloque International Organisé par l’Unesco à Paris, en Septembre 1971, sur le thème: Culture et Science; la Diversité des Cultures et Universalité de la Science et de la Technologie”, s. 19. Ayrıca bkz. : Tuna K., a.g.e., s. 82, 83.

Batı yayılcılığı sırasında “tahrip olan doğa ve çarpıtılan toplum ilişkileri bu yayılmanın hiç de sanıldığı ve anlatıldığı gibi olmadığını göstermektedir. Bu açıdan bilim ve teknolojinin yayılması, onu ortaya koyan batılı istek ve ilişkilerden bağımsız olmamıştır.” Neticede kendiliğinden yayılacağı sanılan modern bilimlerin “Batı içinde karşı çıkan halk kitlelerinin direncinin kırılması ve Batı dışında ise sömürge ilişkileri çerçevesinde ele alınması”⁸ daha anlamlı gözükmektedir.

Modern bilimlerin yayılması ile ilgili olarak ortaya konabilecek sosyolojik diğer bir boyut ise oluşan bilim merkezleri ile buna bağlı çevre merkezlerin ilişkileri doğrultusunda ele alınabilir. “Bu ilişkiler Batının dünya egemenliği çerçevesinde oluşan ilişkiler olduğu ve gerçek anlamlarını sözü geçen egemenlik ilişkilerinde, bunu sağlayacak ve sürdürecektir siyasetlerde kazandıkları için değişik görünüm” kazanmışlardır.

“Batılı toplumların Batı-dışı toplumlarla sürdürdükleri ilişkileri yönlendirdikleri belli merkezler ve bunlar tarafından denetlenen alanlar bir merkez-çevre anlayışına yol açmış”tır. Bu doğrultuda bilimsel açıdan belli kurumlaşmaya bağlı birimler arasındaki ilişkiler, alış-verişler de yeni bir bakış açısından değerlendirilmelidir.

Tıpkı daha önceki açıklamalarda olduğu gibi, bilimselliğin kaçınılmaz yanlarından biri olarak algılanan bu ilişkilerin başka bir açıdan değerlendirilmesi, belli bilimsel tabiiyet durumlarına ve alanlarına işaret eder görünmektedir. Bu ilişkiler ağı içinde yer almayanların seslerini duyurmaları, bilimsel ölçülü dergilerde yayın yapmaları pek mümkün gözükmemektedir. Yine bu açıdan bakıldığında hangi bilim anlayışı çerçevesinde kimlerin bir araya geldiği, destek ve anlayış gördüğü de ortaya çıkmaktadır.

Bütün bunlar başta modern bilimler olmak üzere bilimsel çalışmaların ortaya konmak ve anlatılmak istendiği gibi kendi başlarına olmadıklarını, ortaya çıkış ve yaygınlaşmalarının arkasında önemli ve ihmal edilemeyecek toplumsal nedenler ve daha dorusu destekler olduğunu ortaya koymaktadır.

Bilimin, bilim adamlarının çalışmalarını, kendi iç yapılarını değerlendirmelerini ve bu konuda gördükleri gelişmeleri kendi kavramlaştırmaları çerçevesinde anlamlı kılmak gerekmektedir. Bu

⁸ Tuna K., a.g.e., s. 84, 85.

değerlendirme ve açıklamaların ait oldukları zeminden alınarak başka zeminlere aktarılmasını dikkatle izlemek gerekmektedir.

Bilime duyulan saygı ve güvenden yararlanarak bilim adına hareket ederken başka ilişkilerin gözden saklanabileceği veya maskelenebileceği gerçeğini unutmamak gerekmektedir.

ABSTRACT

This article discusses the explanations on the emerging of modern sciences. Also, sociological background of the problem and the existing reasons of the critics have been evaluated. Have been commented on.